

POLICYBRIEF FRÅN CIRC-S

Insikter för hur olika
policyer påverkar
övergången till lastbilar
med nollutsläpp i
Sverige

PROJEKTPARTNER:



FINANSIERAD AV :



Sveriges vägtransporter är en stor källa till utsläpp av växthusgaser. Det gör dem till en nyckelfaktor för att nå både nationella och EU:s klimatmål. De svenska målen är att minska utsläppen från tunga fordon med 70 % till 2030 och nå netto-nollutsläpp senast 2045. Trots dessa politiska ambitioner och en ökande tillgång till nollutsläppsfordon i den svenska

lastbilsflottan har övergången gått långsamt. Andelen nollutsläppsfordon utgjorde endast 0,6 % av Sveriges totala lastbilsflotta i slutet av 2023. Denna policybrief undersöker hur transportchefernas uppfattningar om rådande policy, särskilt gällande dess teknologineutrala design, påverkar beslutet att skjuta upp införandet av nollutsläppsfordon.

VIKTIGA POLICYUTMANINGAR

Forskningen visar att upplevd teknologineutralitet i utformning av policyer vid olika policys till viss del bidrar till att chefer i transportbranschen väljer att skjuta upp en anpassning. Teknologineutrala policyer syftar till att stödja olika tekniker utan att favorisera en viss teknik för att

uppnå utsläppsminskningen. Vi argumenterar för att en teknologineutral policyutformning hämmar ett snabbt införande av nollutsläppsfordon, eftersom den skapar osäkerhet och upplevda risker för beslutsfattarna.

TEKNOLOGINEUTRALITET GER ÖSAKERHET

Studien visar att när chefer uppfattar rådande policy som teknologineutral, är de mer benägna att uppleva "förväntad beslutsångest" över att ställa om till nollutsläppsfordon. Förväntad beslutsångest är en psykologisk reaktion där beslutsfattare är rädda för att göra fel val när ingen tydlig teknologisk väg förespråkas. Det innebär att chefer inom transportsektorn oroar sig för att investera i nollutsläppslastbilar för rädslan att de ska kunna bli föråldrade eller ekonomisk ohållbara. Denna rädsla för framtida beslutsångest leder till att övergången till nollutsläppsfordon skjuts upp, eftersom chefer föredrar att vänta tills det finns en dominerande teknologi eller en tydligare politisk riktning.

TAKTEN I TEKNOLOGISK FÖRÄNDRING

Uppfattningen om en snabb utveckling inom nollutsläppsteknologier förstärker ytterligare inköpschefernas förväntningar om att känna beslutsångest. Chefer som tror att teknologiska förändringar sker snabbt och kontinuerligt kan välja att vänta förhoppningen att bättre och mer kostnadseffektiva teknologier snart blir tillgängliga. Denna "vänta-och-se"-strategi är särskilt vanlig när policyer inte prioriterar vissa teknologier eller tillhandahåller en stabil, förutsägbar ram för anpassning.

3 VIKTIGA POLICYREKOMMENDATIONER

För att minska skillnaden mellan policy målet och anpassning av nollutsläppsfordon krävs en bättre förståelse av de psykologiska faktorerna som påverkar hur transportoperatör fattar beslut. Baserat på våra forskningsresultat föreslår vi följande rekommendationer till beslutsfattare.

MÅLRIKTAT STÖD

Även om teknologineutralitet syftar till att skapa rättvisa villkor, finns risken den inte leder till den brådskande omställning som behövs för att minska utsläppen. Politiska beslutsfattare i Sverige bör överväga att överge ett rent neutralt förhållningssätt för att i stället ge målinriktat stöd för specifika nollutsläpp-teknologier, baserat på deras mognad, kostnadseffektivitet och lämplighet för olika transportbehov. Denna strategi kan bidra till att minska osäkerheten och bygga förtroende bland beslutsfattare genom att ge tydligare vägledning om framtida investeringar.

FÖRBÄTTRA BESLUTSSTÖD

För att skapa bättre förutsättningar för välinformerade val krävs heltäckande modeller för beslutsstöd. Dessa ska ge tydlig och uppdaterad information om kostnader, fördelar, operativa krav och infrastrukturbehov. Kritisk infrastruktur för nollutsläppsfordon är till exempel elektriska vägsystem, högeffektsladdare och vätgasmackar. Transparent information kan minska rädslan för att fatta mindre bra beslut och hjälpa till att rikta chefernas beslut mot de klimatpolitiska målen.

SLUTSATS

Den långsamma anpassningen till lastbilar med nollutsläpp i Sveriges vägtransportsektor beror inte enbart på tekniska och ekonomiska hinder, utan också på betydande psykologiska utmaningar som beslutsfattare möter. För att ta itu med detta bör beslutsfattare omvärdera sin nuvarande utformning av policyer genom att ta hänsyn till transportchefernas uppfattningar, känslor och erfarenheter. En övergång till en mer målinriktad policystrategi, ökad transparens och stöd för praktisk erfarenhet kan bättre anpassa policyåtgärder till Sveriges klimatmål och påskynda övergången till en transportsektor med nollutsläpp.

UNDERLÄTTA KUNSKAPSDDELNING

Att erbjuda möjligheter till praktiska erfarenheter med olika nollutsläppsteknologier kan hjälpa till att minska förväntad beslutsångest och skapa en mer positiv inställning till att investera. Politiska beslutsfattare bör samarbeta med branschintressenter för att etablera testcenter och pilotprogram, där transportchefer kan testa olika nollutsläppmodeller för att förstå deras operativa kapacitet och bedöma deras ekonomiska livskraft. Praktisk erfarenhet av nollutsläppsfordon har visat sig kraftigt minska upplevda risker och öka omställningsgraden, eftersom ökad kunskap kan minska oro för nya teknologier.



PROJEKT OCH PUBLIKATION

Forskningen som ligger till grund för denna policybrief finansierades av KK-stiftelsen (Kunskapsstiftelsen) och genomfördes som en del av projektet Circular Charging Solutions for Decarbonized Freight Transport (CIRC-S). Mer information och uppdateringar om de senaste forskningsaktiviteterna finns här: <https://circ-s.se/>

För mer detaljerad information, vänligen se hela forskningsartikeln:
Ertelt, S., Rezvani, Z., Klézl, V., & Kask, J. (2024). From policy mix to pavement: Exploring individual actor-internal factors in zero-emission truck adoption. *Journal of Cleaner Production*, 471, 143427. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2024.143427>

POLICYBRIEFENS FÖRFATTARE:



Sophie-Marie Ertelt är doktorand vid Handelshögskolan vid Örebro universitet och juniorforskare för CIRC-S. Hennes forskning fokuserar på utmaningar i att påskynda övergången till netto-nollutsläpp för tung vägtransport.



Vojtech Klézl är universitetslektor vid Handelshögskolan vid Örebro universitet och projektledare för CIRC-S. Hans forskningsintressen är hållbara och cirkulära affärsmodeller, och han har en bakgrund inom logistik och leveranskedjehantering.



Zeinab Rezvani är universitetslektor vid Handelshögskolan vid Örebro universitet. Hennes forskningsintressen är konsumenters motivation för hållbar konsumtion, adoption av alternativa bränslefordon och allmänhetens reaktioner på miljöpolitik.